

ונשמרת מכל דבר רע

1. עבודה זרה כ.: ד"א: לא תחנם - לא תתן להם חן. שיענוה גדול מכולן
2. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף כ מעוד א, כא עמוד ב
הוא היה אומר: חסיד שוטה, ורשע ערום, ואשה פרושה, ומכות פרושין - הרי אלו מבלי עולם.
הוא היה אומר: חסיד שוטה כו! היכי דמי חסיד שוטה? כגון דקא טבעה איתתא בנהרא, ואמר: לאו אורח ארעא לאיסתכולי בה ואצולה.
3. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף נז עמוד ב
ועוצם עיניו מראות ברע - א"ר חייא בר אבא: זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה. היכי דמי? אי דאיכא דרכא אחריתא, רשע הוא! אי דליכא דרכא אחריתא, אנוס הוא! לעולם דליכא דרכא אחריתא, ואפ"ה מיבעי ליה למינס נפשיה.
4. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף נז עמוד ב
רשע הוא - ואף על פי שעוצם עיניו שלא היה לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה דקיימא לן חולין (דף מד:): הרחק מן הכיעור. למינס נפשיה - להטות עיניו לצד אחר והיינו דמשתבח ביה קרא דאי אניס נפשיה חסיד הוא.
5. רבינו גרשום מסכת בבא בתרא דף נז עמוד ב
שעומדות על הכביסה. בנהר אפי' נכריות משום שעומדות יחפיות ומגלות זרועותיהן שלא יגרה בעצמו יצה"ר: אנוס הוא. אי מסתכל דרך הליכה: אפ"ה איבעי ליה למינס נפשי'. לכוף עצמו שלא יסתכל:
6. בית הבחירה למאירי מסכת בבא בתרא דף נז עמוד ב
מדת הצניעות משובחת עד למאד לא סוף דבר בנשים אלא אף באנשים לא סוף דבר שלא לחזר אחר קלות ראש אלא אף להשתדל הרבה על הצניעות דרך הערה אמרו עוצם עיניו מראות ברע זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה ואפילו לא היתה שם דרך אחרת והוא מוכרח לילך על כל פנים צריך הוא לאנוס את עצמו ולהטות עצמו לצד אחר וכן כל כיוצא בזה:
7. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כא הלכה כא
וכן אסור לאדם להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות על הכביסה, אפילו להסתכל בבגדי צמר של אשה שהוא מכירה אסור, שלא יבוא לידי הרהור.
8. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עה עמוד א
אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת, והעלה לבו טינא. ובאו ושאלו לרופאים, ואמרו: אין לו תקנה עד שתבעל. אמרו חכמים: ימות, ואל תבעל לו. - תעמוד לפניו ערומה? - ימות ואל תעמוד לפניו ערומה. - תספר עמו מאחורי הגדר? - ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר. פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני. חד אמר: אשת איש היתה, וחד אמר: פנויה היתה. בשלמא למאן דאמר אשת איש היתה - שפיר. אלא למאן דאמר פנויה היתה מאי כולי האי? - רב פפא אמר: משום פגם משפחה. רב אחא בריה דרב איקא אמר: כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות. ולינסבה מינסב! - לא מייתבה דעתיה, כדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה, שנאמר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם.
9. נימוקי יוסף מסכת סנהדרין פרק ח - בן סורר ומורה [המתחיל בדף יז עמוד א]
הני עבירות לאו דוקא אינהו גופייהו אלא כל אביזריהו נמי יהרג ואל יעבור
10. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף מו עמוד א
ורבי אלעזר מאי טעמא לא אמר מהאי? ההוא מיבעי ליה לכדר' פנחס בן יאיר, ונשמרת מכל דבר רע - מכאן אמר ר' פנחס בן יאיר: אל יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה.
11. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קסד עמוד ב
אמר רב עמרם אמר רב, שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום: הרהור עבירה, ועיון תפלה, ולשון הרע.
12. תוספות מסכת עבודה זרה דף כ עמוד ב
שלא יהרהר אדם ביום - האי קרא דרשה גמורה היא ולא אסמכתא כדמוכח פרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מו). והקשה ה"ר אלחנן א"כ מאי רבותיה דיחזקאל דאמרין פרק שני דחולין (דף לז:): ונפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום ובאתי לידי טומאה בלילה ואור"י דמכל מקום רבותא היא ממה שהיה מציל עצמו מהרהור מה שאין כן בשאר אדם דאינו ניצול מהם בכל יום כדאמר' בבבא בתרא פרק גט פשוט (דף קסד:): שלשה דברים שאין אדם ניצול מהם בכל יום וקא חשיב הרהור.
13. רמב"ם הלכות איסור ביאה פרק כא, יט-כא
14. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רכה סעיף י
הרואה אילנות טובות ובריות נאות, אפילו עכו"ם או בהמה, אומר: בא"י אמ"ה שככה לו בעולמו; ואינו מברך עליהם אלא פעם ראשונה ולא יותר, לא עליהם ולא על אחרים, אא"כ היו נאים מהם.
15. ביאור הלכה סימן רכה
* אפילו עו"ג - עיין מ"ב בשם מ"א וקצת ראייה לדבר מע"ז דף כ' דקמקשה מיתבי וכו' שלא יסתכל אדם באשה נאה וכו' תיפוק ליה דאפילו היה זכר היה אסור להסתכל בו מצד דאסור להסתכל בדמות וכו' א"ו דהסתכלות בעלמא שרי דדוקא להסתכל בו ביותר ולהתבונן בדמותו והתם לענין אשה אפילו סתם הסתכלות אסור:

16. ספרי במדבר, פיסקה קט"ו:
ואחרי עיניכם, זו זנות ... ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם מגיד שהעינים הולכות אחר הלב או הלב אחר העינים

17. ברכות, דף י"ב:
דתניא: אחרי לבבכם - זו מינות, וכן הוא אומר: אמר נבל בלבו אין אלהים, אחרי עיניכם - זה הרהור עבירה, שנאמר: ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, אתם זונים - זה הרהור עבודה זרה, וכן הוא אומר: ויזנו אחרי הבעלים

18. רמב"ם הלכות תשובה פרק ד הלכה ד
ומהן חמשה דברים העושה אותן אין חזקתו לשוב מהן, לפי שהם דברים קלים בעיני רוב האדם ונמצא חוטא והוא ידמה שאין זה חטא, ואלו הן: (א) האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה שזה אבק גזל הוא, והוא מדמה שלא חטא ויאמר כלום אכלתי אלא ברשותו, (ב) המשתמש בעבטו של עני שהעבטו של עני אינו אלא כגון קורדום ומחרישה ויאמר בלבו אינן חסרים והרי לא גזלתי אותו, (ג) המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום שהוא אומר וכי בעלתי או קרבתי אצלה, והוא אינו יודע שראיית העינים עון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, (ד) המתכבד בקלון חבירו אומר בלבו שאינו חטא לפי שאין חבירו עומד שם ולא הגיע לו בושת ולא ביישו אלא ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חבירו או חכמתו כדי שיראה מכללו שהוא מכובד וחבירו בזוי, (ה) והחושד כשרים אומר בלבו שאינו חטא לפי שהוא אומר מה עשיתי לו וכי יש שם אלא חשד שמא עשה או לא עשה והוא אינו יודע שזה עון שמשים אדם כשר בדעתו כבעל עבירה.

19. בית יוסף אבן העזר סימן כא
ומ"ש ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין. וכ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר (ה"ג). כתוב בארחות חיים (ח"ב הלכות ביאות אסורות סי' ג) בשם ה"ר יונה (באגרת התשובה י"ט כ) אסור להסתכל באשת איש מן התורה שנאמר (במדבר טו לט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ואסור להסתכל בפנויה מדברי קבלה שנאמר (איוב לא א) ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה וכל המסתכל באשת איש מכשיל ומכחיש כח יצרו הטוב והודו הנפק עליו למשחית שכך ארז"ל (סנהדרין צב). כל המסתכל בעריות קשתו ננערת ואשר לא נשא עיניו אל אשת איש זוכה ותחזינה עיניו בנועם יי' מדה כנגד מדה שכך ארז"ל (מדרש רבה סוף פרשת אחרי מות כג, יג) כל הכובש עיניו מן העריות זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר (ישעיהו לג טו) עוצם עיניו מראות ברע ונאמר אחריו (שם שם יז) מלך ביפיו תחזינה עיניך. ואסור מן התורה להרהר באשה ואפילו פנויה וחמור הרהור פנויה ממגעה שעל הרהור עובר בלאו מן התורה שנאמר (דברים כג י) ונשמרת מכל דבר רע ופירשו רז"ל (ע"ז כ): שלא יהרהר ביום ויבוא לידי טומאה בלילה עכ"ל:

20. שו"ת דברי יציב חלק אבן העזר סימן א
ב) ואפשר לתלות אי אסור הרהור הוא מה"ת. דבע"ז כ' ע"ב ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום וכו', וכתבו התוס' האי קרא דרשה גמורה היא ולא אסמכתא כדמוכח בפרק נערה שנתפתתה וכו' עיין שם. ושם בכתובות מ"ו ע"א מבואר דלר' אלעזר דיליף אזהרה למוציא שם רע מלא תלך רכיל, אתי ונשמרת לכדר' פנחס בן יאיר שלא יהרהר אדם וכו'. אמנם הרמב"ם בפ"ג מנערה בתולה ה"א פסק כר' אלעזר, ומ"מ בפכ"א מאיסורי ביאה ה"ט לא כתב אלא אסור וכו', ולא הזכיר שעובר באזהרה דונשמרת דהוי ל"ת. וראיתי בחינא וחסדא בכתובות שם [בד"ה הוא מבע"ל] שהעיר כן עיין שם. והרמב"ן בספר המצוות בהוספת מצות ל"ת י"א כתב בלשונו, ואפשר שיכלול בו גם הרהור וכו' כמ"ש בגמ' ונשמרת וכו', אבל העיקר הוא שאזהרה הזאת וכו' לא נאמרה בתורה אלא במחנה וכו' עיין שם. ומ"מ בחידושי לחולין דף ל"ז ע"ב [בד"ה שלא הרהרתי ביום] כתב דהאי מדאורייתא דכתיב ונשמרת וכו' עיין שם.

ואפשר דלהרמב"ם מכח הך גמ' דחולין דיחזקאל קאמר לה [וכקושיית הרמב"ן שם ובתוס' ע"ז הנ"ל], נראה שרק מדרבנן. ומ"ש הרמב"ם בספר המצוות ל"ת מ"ז והביא מהספרי דאחרי עיניכם זה זנות וכו' רוצה לומר המשך אחר התאוות הגשמיות והתעסק המחשבה בהן עיין שם, י"ל דמיירי בהסתכלות והרהור, אבל הרהור גרידא אפשר שרק מדרבנן. ולהדיא בפ"ד מתשובה ה"ד, שראיית העינים עון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. ומעיניכם דייקא דריש [שם בספרי], דלבבכם זה מינות עיין ברכות י"ב ע"ב. ועיין בית שמואל סי' כ"א סק"ב מהרמב"ם עיין שם, והארכתי מזה במקו"א [וע"ע להלן סי' מ' ומ"א].

ועוד י"ל דמקורו של הרמב"ם שזה מדרבנן ודלא כבגמ' כתובות הנ"ל, מהא דקידושין דף ל"ט ע"ב דלא קאמר ודלמא מהרהר בעריות עיין שם, ומזה דסוגיא דהתם פליגא וס"ל דאינו מה"ת וקרא אסמכתא היא, [וע"ע מנחת יהודה וירושלים עמ' ס"ה].

21. בית שמואל סימן כא
ב או להביט ביופיה - הר"י כתב דאסור מדאורייתא שנאמר לא תתורו אחרי עיניכם והרמב"ם ס"ל מדרבנן ובפנויה לכ"ע מדברי קבלה והרהור אפילו בפנויה אסור מדאורייתא:

22. שולחן ערוך אבן העזר הלכות אישות סימן כא
להתרחק מן העריות, ובו ז' סעיפים.

סעיף א
צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד. ואסור לקרוץ בידי או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחד מהעריות. ואסור לשחוק עמה, להקל ראשו כנגדה או להביט ביופיה. ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור. ואסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה. ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפי' אינם עליה, שמא יבא להרהר בה. פגע אשה בשוק, אסור להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחוריו. ולא יעבור בפתח אשה זונה, אפילו ברחוק ארבע אמות. והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוין ליהנות ממנה, כאלו נסתכל בבית התורף (פי' ערוה) שלה. ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שערה. והמתכוין לאחד מאלו הדברים, מכין אותו מכת מרדות. ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין.

סעיף ב
לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק, אחת פנויה ואחת אשת איש.

סעיף ג

מותר להסתכל בפנויה, לבדקה אם היא יפה שישאנה, בין שהיא בתולה או בעולה, ולא עוד אלא שראוי לעשות כן. אבל לא יסתכל בה דרך זנות, ועל זה נאמר: ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה. (איוב לא, א).

סעיף ד

מותר לאדם להביט באשתו, אף על פי שהיא נדה והיא ערוה לו; אף על פי שיש לו הנאה בראייתה, הואיל והיא מותרת לאחר זמן אינו בא בזה לידי מכשול. אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה.

סעיף ה

אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין שפחה בין משוחררת, שמא יבא לידי הרהור עבירה. באיזה שמוש אמרו, ברחיצת פניו ידיו ורגליו, אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפילו אינה נוגעת בו, והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס. הגה: ו"א דהוא הדין באכילה עמה בקערה נמי אסור בכל ערוה כמו באשתו נדה (בנימין זאב סימן קמ"ג). ויש מקילין בכל אלה, דלא אסרו דברים של חבה רק באשתו נדה (רשב"א אלף קמ"ח / קפ"ח). ו"א דכל זה אינו אסור רק במקום ייחוד, אבל במקום שרוב בני אדם מצויים כגון במרחץ, מותר לרחוץ מעובדות כוכבים שפחות, וכן נוהגים (מרדכי פ' אף על פי בשם הר"ש בר ברוך). ו"א דכל שאינו עושה דרך חבה, רק כוונתו לשם שמים, מותר. לכן נהגו להקל בדברים אלו (תוספות סוף קדושין). ו"א דאין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חבה, כגון לעיין ברישיה אם יש לו כינים, בפני אחרים (נ"י פרק חזקת הבתים).

סעיף ו

אין שואלים בשלום אשה כלל, אפילו ע"י שליח, ואפי' ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים. אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה.

סעיף ז

המחבק או המנשק אחת מהעריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם, כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהם, אף על פי שאין לו שום הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר איסור הוא ומעשה טפשים, שאין קרובים לערוה כלל, בין גדולה בין קטנה, חוץ מהאב לבתו ומהאם לבנה. כיצד, מותר האב לחבק בתו ולנשקה ולישן עמה בקירוב בשר, וכן האם עם בנה, כל זמן שהם קטנים. הגדילו, ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שיהיו שדים נכוננו ושערה צמח (יחזקאל טז, ז), זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה. ואם היתה הבת בושא לעמוד לפני אביה ערומה, או שנתקדשה, וכן אם האם בושא לעמוד בפני בנה ערומה, ואף על פי שהם קטנים, משהגיע ליכלם מהם, אין ישנים עמהם אלא בכסותן.

23. שר'ת שרידי אש חלק ב סימן מט עמוד תצא

ענין שני: על תלבושת הנשים המודרנית

ועל תלבושת הנשים המודרנית, כפי שתיאר כת"ר - בודאי אסור להסתכל באשה זו המלובשת בבגדים אלה. ואף שבגמרא עבודה זרה כ', ב אמרו, שהאיסור להסתכל בבגדי צבע של אשה הוא רק במכירה - זהו רק במסתכל על בגדים אלה כשהם תלויים על הכותל, אבל אם מסתכל באשה עצמה שלובשת בגדים אלה, בודאי אסור אפילו אינו מכירה. וכבר אמרו שם כ', א: שלא יסתכל באשה נאה ואפילו פנויה.

24. שר'ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יג

בדבר ריקודי תערובות ולהיות במקום שהנשים הולכות מגולות בשרם, ובדבר לשוט במים בשבת, ובדבר לעשות שמחה בימי אידיהן ובדבר ליתן מתנות לאינם שומרי דת י"ט סיון תשכ"ג. מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר יעקב דרדק שליט"א.

הנה בדבר ריקודים בתערובות אנשים ונשים הוא דבר פשוט שאסור אף עצם הדבר, ולהרמב"ם פכ"א מא"ב ה"א הוא לאו מדאורייתא שלוקין עליו, לבד איסורים אחרים הבאים מזה שעובר על ונשמרת מכל דבר רע שהוא האיסור על הרהור בנשים כדאיתא בכתובות דף מ"ו, והרבה פעמים גם על איסור הוצאת זרע לבטלה. ובדבר להיות במקום שהנשים הולכות מגולות בשרם ממקומות המכוסים כמו מגולות שוק וכדומה, יש בזה איסור הסתכלות אף בלא כוונה ליהנות דכוונה ליהנות אסור אף באצבע קטנה של אשה כדכתבתי בספרי אגרות משה על אר"ח סימן מ', ולהרבה בא מזה גם שמתכוונים ליהנות שאסור ביותר, וגם באים להרהור ולהוצאת זרע.

25. שר'ת חלקת יעקב יורה דעה סימן קלח ד"ה ג ועל

ג) ועל שאלתו בבריכת שחיה שרוחצים אנשים ונשים בתערובות, איזה איסור יש בזה, בכדי לדעת עד כמה מחויבים למחות כשיש בידו למחות, ואם האיסור על הגברים יותר מעל הגברות. הלכה פסוקה בשר"ע י"ד סי' קנ"ז, דעל גילוי עריות אף על פי שאין בו מיתה, יהרג ואל יעבור (רמ"א שם סע' א') ובשר"ך שם ס"ק י' מרוב פוסקים דאפי' בלא ביאה, רק חיבוק ונשוק והדומה להם מפעולות הזרות, הוא אמרו באזהרה מזה איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (לשון הרמב"ם שם) ובכללם גם לעמוד לפניו ערומה, או אף חצי ערומה באופן שמגר' יצה"ר, ועל עובדא דמילתא אין להתווכח וזה עיקר כוונת ההולכים לשם, ומחויבים למסור נפשו ע"ז, ומי שבידו למחות ואינו מוחה, הקולר תלוי גם בצוארו, שזה איסור ברור ופשוט וגם חמור למאד. וגם להרמב"ן, שרוב הפוסקים חולקין עליו, שאין מלקין מן התורה רק בביאה גמורה, יודה בזה דהוי איסור חמור, וכידוע דזה מביא לידי עבירות חמורות דער אונן רח"ל, וגורמים זאת בשאט נפש כשהולכין לשם. וההולך לשם באמתלא שלעצמו אינו מזיק, ואף אם כנים הדברים, זה בעצמו כבר סימן רע לו, שכבר נשקע בתאוות הנמבזות האלו, עד שפעולות הזרות האלו אינן עושות כבר רושם לאגרוי' יצרי' - וזה קשה עוד יותר מן הראשונה, כמה עבירות חמורות כבר עשה עד שנתרגל לזה, ואין להעלות על הכתב יותר לדבר מענינים נמבזים כאלו, השם ירחם. וגם על הנשים האיסור כרוך עליהן, ומי זוטר מה שמבואר בגיטין צ' ב' פרומה משני צדדיה ורוחצת עם בני אדם, עם בני אדם ס"ד וברש"י שם ופרומה משני צדדיה אצל ידה כדרך אדומיות שבצרפת שברשן נראה מצדיהן,,, א"כ רגלים לדבר שזונה היא ואסורה לו - וכאמור שצריכין למחות בחוץ ידי בכל מה דאפשר. ועי' מ"ב סוסי' שלי"ט בביאה אריכות בזה, ולגבי אנשים עם כיפה על ראשם ונשים עם פאה נכרית, שזה סימנים של יהדות חרדית, וכשהולכים לשם זה חילול השם, וכברמב"ם פרק ה' מיסוה"ת, וגדול עונם מנשא, כברמב"ם הלכות תשובה.

26. שר'ת אגרות משה, אבן העזר א' נ"ו:

הנה בדבר שאסור לילך במקומות שהנשים יושבות והולכות מגולות בשרן ממקומות שצריכין להיות מכוסות כמו אצל חוף הים ולרחוץ עמהם בימים ובנהרות ... הסתכלות שיהיה שייך לאיסור גילוי עריות הוא רק כעובדא דהתם שהאשה באה או שהובאה לזה שיסתכל בערומיתה,

אבל מה שהוא הולך למקום שנשים נמצאות מגולות בשרן אין זה שייך לג'ע אלא שהוא איסור אחר דמביא לידי הרהור ועובר על ונשמרת מכל דבר שהוא איסור הרהור שיש לחוש שיבא מזה להוצאת זרע לבטלה וגם לפעמים בא תיכף להוצאת זרע ... אך אפשר אולי לומר שהאיסור דהלכה ב' (ברמב"ם) הוא ג"כ איסור קריבה אבל בלא נגיעה הוא רק מדרבנן ... אבל איסור זה הוא רק ככוונה ליהנות מזה ולכן כתב אפילו באצבע קטנה שהוא ממקום שהדרך להיות מגולה דכיון שנתכוין ליהנות אין לחלק בין מקום שצריך להיות מגולה למקום שדרכן לכסות. ובהלכה כ"א איירי בלא כוונה ליהנות מ"מ אסור להסתכל במקום שדרכן להיות מכוסה אף שאין בזה ענין קריבה מחשש שלא יבא לידי הרהור ... ואיכא לפ"ז בהסתכלות במקומות שדרכן לכסות ככוונה ליהנות ב' איסורין אחד מצד קריבות ואחד מצד הרהור, ובמקומות שדרכן לגלות במכוין ליהנות רק איסור קריבה, ובלא כוונה ליהנות יהיה אסור רק במקום שדרכן לכסות ורק מצד חשש הרהור

27. משנה ברורה, ע"ה ס"ק ז':

וראיה בעלמא לפי תומו בלא נהנה - שרי, אם לא מצד המוסר. ובספר "מנחת שמואל" הוכיח, דאדם חשוב יש לו ליהזר בכל גווני

28. רמב"ם, סוף הלכות איסורי ביאה:

אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות, אמרו חכמים בשעה שנצטוו ישראל על העריות בכו וקבלו מצוה זו בתרעומות ובכיה שנאמר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחות. ואמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמתן, ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות, [ועוד] אמרו חכמים רוב בגזל מיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע. לפיכך ראוי לו לאדם לכופ יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן, ויהזר מן הייחוד שהוא הגורם הגדול ... וכן ינהוג להתרחק מן השחוק ומן השכרות ומדברי עגבים שאלו גורמין גדולים והם מעלות של עריות, ולא ישב בלא אשה שמנהג זה גורם לטהרה יתירה, גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד

29. שו"ת יביע אומר חלק א - אורח חיים סימן ו

(ה) ובעיקר דברי הס"ח דהאשה ג"כ מוזהרת שלא תשמע קול איש, יש להביא ראייה לזה מהילקוט שמואל (רמז קח), כבואכם העיר וכו', כל האורך הזה למה, מביטות בנויו של שאלו היו ולא היו שבעות ממנו. ד"ר יהודה. א"ל ר' יוסי, א"כ עשית בנות ישראל כזונות, והלא כשם שא"א לאיש לזון את עיניו מאשה שאין ראויה לו, כך א"א לאשה לזון את עיניה מאיש שאינו שלה, אלא שלא הגיעה עדיין השעה וכו'. ע"כ. אכן בברכות (מח): אמר שמואל כדי להסתכל ביפיו של שאלו, ולא חייש לקושיא זו, אלמא דלא חיישי' בנשים, דלאו בנות הרגשה נינהו, כמ"ש בנדה (ג).

30. שו"ת דברי יציב חלק אבן העזר סימן לה

אך יותר נראה שההרהור איסור בפני עצמו ולא רק מגדר השחתה. וכן מבואר בלשון החינוך שם במצוה קפ"ח, אבל כלל הדבר הוא שלא יעשה האדם שום דבר בעולם המביאו לידי הרהור בנשים לא במעשה ולא בדיבור ולא שום רמז לקרב דעת האשה הקלה עם דעתו וכו', וגם על זה מסיים שנוהג בנשים, דהגדר בזה לאו משום השחתה אלא שלא יבאו לידי מעשה זמה. וזה ג"כ גדר האיסור בהרהור, עיין ברכות י"ב ע"ב אחרי עיניכם זה הרהור עבירה שנאמר ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני עיני שם, ומבואר שאיסור הרהור כדי שלא יבא לתור אחר מראה עיניו, והארכתי מזה במכתב לשובב"ם משנת תש"מ [נדפס להלן סימן מ"א].

ועכ"פ בקריבה דגילוי עריות מבואר להדיא בחינוך שהוא גדר הרחקה, וח"ו להתיר בנשים איסור קריבה משום דלאו בנות הרגשה נינהו, וכמ"ש להדיא דנוהג בזכרים ובנקבות, וז"ב.

31. שו"ת משנה הלכות חלק ה סימן קלב

שער ז. אי שייכים כל האיסורין הנ"ל על הנשים כמו על האנשים

ובמה שיש טועים או עושין עצמן כטועים וסוברים דאיסורין אלו על האיש נאמרו דברוב מקומות בלשון זכר נאמרו אסור לאדם להתייחד צריך אדם להתרחק מהנשים הבא על אחת מכל העריות וכיוצא בה מהלשונות עיין בש"ע א"ע סי' כ' כ"א כ"ב הנה דבר זה טעות גמור הוא אין צריך בירור דקיי"ל הוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וכל שהאיש נהרג האשה נהרגת וכל שהאיש לוקה האשה לוקה וכל שהאיש במכת מרדות האשה ג"כ הכי ובתורה כתוב מות יומת הנואף והנואפת ובש"ע א"ע סי' כ"ב כל המתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה בין ישראלית בין ער"כ מכן את שניהם מכת מרדות האיש והאשה וזה פשוט בכל הפוסקים לית דין צריך בשש. ובתו"כ אשה מוזהרת ע"י איש מנין ת"ל לא תקרבו הרי כאן שנים ומובא ברש"י עה"ת ובס' עמודי אור טעה בכוונת החו"י ופשוט ובחונך מצוה קפ"ח לאו זה נוהג בזכרים ונקבות.

וגדולה מזו כתב בס"ח סי' תרי"ד שאשה צריכה ליהזר שלא תשמע קול איש שמכל שהאיש מוזהר אשה מוזהרת ע"ש ובמערכי לב הביא מקור לדבריו מסוטה מ"ח ע"א זמרי גברי וכו' ולא ידענא למה ליה מקור אחר הלא ר' יהודה החסיד נתן מקור לדבריו שכל שהאיש מוזהר אשה מוזהרת ועיין ילקוט שמואל ט' רמז ק"ה וז"ל בבואכם העיר כל האורך הזה למה מביטות בנויו של שאלו היו ולא היו שבעות ממנו דברי ר' יהודה א"ל ר"י א"כ עשית בנות ישראל כזונות והלא כשם שאי אפשר לזון את עיניו מאשה שאינה ראויה לו כך א"א לאשה לזון את עיניה מאיש שאינו שלה עכ"ל. וזה הוא על טעם הנ"ל, ועיין מהרש"א ברכות מ"ח בח"א שהביא דברי הילקוט הנ"ל א"ל ר"י א"כ עשית בנות ישראל כזונות. ועיין שו"ת תשורת ש"י ח"א סי' קכ"ה.

ובתשובה אחת (עיין לקמן סי' רכ"ב רכ"ג) תמהתי על בעל שו"ת יביע אומר ח"א סי' ו' אות ה' שהביא להתיר הסתכלות נשים באנשים מגמ' ברכות מ"ח מדלא חייש הש"ס בברכות לקושית ר' יוסי והלא כשם שא"א וכו' אלמא דלא חיישין בנשים דלאו בנות הרגשה ניהו וע"ש ואומר אני דח"י לסמוך על זה ולהתיר ח"ו לבנות ישראל לזון עיניהן בהסתכלות באנשים האסורים להן ובאמת כי דברים הללו שגגה גדולה הם דודאי אין חלוק בין אנשים לנשים בזה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם גם להם נאמרה והא דלא חייש בגמ' לקושית ר"י אינו קושיא כלל דתרי מילי ניהו דהנה בגמ' ברכות אמר שמואל כדי להסתכל ביפיו של שאול דכתיב משכמו ומעלה גבוה מכל העם אבל בילקוט במחלוקת ר' יהודה ורבי יוסי הלשון כל האורך הזה למה מביטות בנויו של שאול היו ולא היו שבעות ממנו א"ל ר' יוסי והלא כשם שאי אפשר לזון את עינו מאשה שאינה ראויה לו כך א"א לאשה לזון את עיניה מאיש שאינו שלה והנה המדייק בשינוי הלשונות דש"ס דילן והילקוט יראה החלוק פשוט דבש"ס דילן ס"ל לשמואל דמסתכלות ביפיו היו משום דמשכמו ומעלה גבה מכל העם הי' והיה זה לדבר פלא בעיניהם והיו מסתכלים בו כאדם המתמיה על דבר פלא אבל ר' יהודה בילקוט ס"ל דההסתכלות הי' לשבוע ממנו כמו שכתב להדיא ולא היו שבעות ממנו א"כ לר"י כוונתם היתה לשבוע ולזון מיפיו והוא אינו ראוי להם וע"ז א"ל ר' יוסי והלא כשם שא"א לזון את עינו מאשה שאינה ראויה לו כך א"א לזון את עיניה מאיש שאינו שלה. אבל להסתכל בלי הנאה של תאוה אין בזה איסור ובאמת הסתכלות בלי תאוה גם באנשים הי' מותר, אלא שא"א ועיין ברכות כ' רב גידל היה רגיל דהוה קאזיל ויתב אשערי טבילה אמר לה הכי טבילו והכי טבילו א"ל רבנן לא מסתפי מר מציה"ר א"ל דמיין באפאי כי קאקי חיורי אבל אנן אסור להסתכל לעולם וההסתכלות בשאול לפי דעת שמואל לא היתה לשם תאוה הנאה ודו"ק.

32. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן סט

באיסורי הרהור מקרא דונשמרת וקרא דאחרי עיניכם ה' מנ"א תשי"א. מע"כ ידידי הרה"ג ר' צבי גערצולין שליט"א הלומד בבית מדרש עליון בספרינג וואל.

והנה מהשאלות ששאלת יש דברים שקשה לדבר בהם מצד רוב הפרצה שאף הרבה כשרים ויראי ה' נפרצו בזה בעוה"ר. ועיין בט"ז חו"מ סי' שצ"ג בשם מהרש"ל אף בדורם לענין זרועות מגולות. ולכן לא אשיב בזה ושומר נפשו ירחק מכל כיוצא בזה אך בדברים האחרים אשיב הנכון לע"ד.

והנה שני עניני איסור הרהור יש האחד מקרא דונשמרת מכ"ד רע בכתובות דף מ"ו שאיתא שם מכאן א"ר פינחס בן יאיר אל יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה שאיסור זה הוא אף באשתו שהיא מותרת לו. וכן מה שאסור להסתכל באשה נדה /נאה/ אפילו פנויה ובא"א אפילו מכוערת ובבגדי צבע של אשה המכירה ובבעלי חיים כשנזקקין זה לזו שאיתא בע"ז דף כ' נמי מקרא זה אינו מחמת שיהרהר לעשות עברה עמה אלא דאף שלא יהרהר לעשות עברה מחמת זה אסור משום שזה מביא לידי טומאת קרי שאסור להוציא לבטלה. והשני מקרא דאחרי עיניכם דדריש בברכות דף י"ב זה הרהור עברה אינו מצד חששת הוצאת זרע לבטלה אלא הוא איסור מלהרהר לעשות העברה דזנות כמו הא דדריש מאחרי לבבכם הרהור ע"ז דהוא לעבור איסור ע"ז שהתורה אסרה בהו אף המחשבה לעבור. ואף שבקידושין דף ל"ט מ' /ומ' משמע שרק בע"ז עונשין על המחשבה ולא בשאר עברות אף דזנות, הוא משום דשם איירי בעונש מיתה שנפל ומת שמצד האיסור דאחרי עיניכם לא הי"ל ליענש בשאר עברות דלא מצד האיסור דאחרי לבבכם נענש אלא משום דבע"ז עונשין על המחשבה כמעשה מקרא דלמען תפוש בלבם וזה ליכא בשאר עברות דלא מצד האיסור דאחרי לבבכם נענש אלא משום דבע"ז עונשין על המחשבה כמעשה מקרא דלמען לומר מצד איסור דונשמרת על הרהור דעברה ואף לא בבא ממש לידי קרי שמ"מ לא הי"ל ליענש במיתה דע"ז נפילה דאף אם נפרש כפשוטו במה שא"ר יוחנן בנדה דף י"ג במוציא זרע לבטלה חייב מיתה ונימא שגם בבא לזה ע"י הרהור נמי אין זה אלא במיתה בידי שמים שהיא מיתה טבעית ולא בנפילה מהבירה שהיא במקום סקילה. וגם משמע שרק על מוציא בידים א"ר יוחנן שחייב מיתה ולא ביצא ממנו ע"י הרהור שלא במעשה כדאמר לשון המוציא וכדיליף זה ממיתה שנאמר בער ואונן שהוציאו בידים ולא אמר בלשון כל המביא עצמו לידי הרהור כדא"ר אמי אח"ז לענין שאין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא אלמא דלענין מיתה הוא דוקא במוציא ממש. ומה שגם ר' אמי יליף מער ואונן אף שהוא גם למביא עצמו לידי הרהור, צריך לומר שהוא מצד הסברא דכיון דאיסור זרע לבטלה חמור שבהוצאה בידים חייב מיתה לכן ודאי לענין שהוא רע בעיני ה' הוא אף שלא במעשה. עכ"פ החיוב מיתה לא נאמר על יציאה ע"י הרהור ולכן לא היה יכול לומר דנענש ע"י הרהור דעברה אף שודאי נאמר האיסור על המחשבה והוא איסור ממש כאיסורים שנאמרו במעשים משום דלא היה נענש ע"ז במיתה.

ולכן יש חלוק בנשים דבאיסור הרהור מקרא דונשמרת ליתנהו דאינו גורם להן שום דבר במשמוש עיין שם בנדה וכ"ש שלא יגרום בהרהור ואף שלפעמים רואות דם מחמוד אין ראיית דם שום איסור. אבל איסור הרהור מקרא דאחרי עיניכם שהוא שלא להרהר לעבור עברת זנות איכא גם בנשים כמו שאיכא איסור הרהור ע"ז כדאיתא בחינוך שהבאתי. אבל לאיסור זה אין לחוש בהסתכלות ובראיית בע"ז נזקקין שכל אלו דרשינן מונשמרת שהוא רק שלא לבא להוצאת זרע לבטלה שליתא זה בנשים. ולחוש שמא תבאנה מזה להרהר לעשות איסורין להבעל לאסור לה לא מצינו ששייך לחוש לזה בהסתכלות וכדומה וכדאשכחן שהיו הנשים מותרות להסתכל בר' יוחנן כשסלקו מטבילה. אך יש איסור אחר בנשים מדין דת יהודית שלא להתנהג בפריצות בכתובות דף ע"ב אבל מצד זה הוא רק כשהיא עצמה עושה כך אבל כשדרך כל הנשים בעירה כן אין שייך להחשיב זה לפריצות ואין חלוק מה שנעשה דרך הנשים שבעיר היה משום פריצות דעכ"פ כיון שכן הוא דרך לבישתן והלוכח אין להחשיב זה למעשה פריצות ולאסור עליהן אלא מדרך חסידות לצניעות יתירא ותע"ב, יידו, משה פיינשטיין

33. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן נו

בענין איסור הסתכלות בנשים מגולות ממקומות שדרךן לכסות אם יש בזה חומר לאוין דג"ע ובאם צריך לילך במקומות שהנשים נמצאות כן ב' מנחם אב תש"כ. מע"כ ידידי הנכבד מו"ה ר' יעקב גרשון בורשטיין שליט"א.

הנה בדבר שאסור לילך במקומות שהנשים יושבות והולכות מגולות בשרן ממקומות שצריכין להיות מכוסות כמו אצל חוף הים ולרחוץ עמהם בימים ובנהרות אם הוא בדין יהרג ואל יעבור. והוכיח כתר"ה מסנהדרין דף ע"ה במי שהעלה לבו טינא שאמרו חכמים ימות ואל תעמוד לפניו ערומה ולמ"ד אשת איש משמע דהוא מדינא דהא אמר בשלמא למ"ד א"א היתה שפיר ורק למ"ד פנויה היתה הוצרך להטעמים דגם משפחה וכדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות וכדאיתא דיוק זה בבעה"מ. הנה שני חלוקים יש, חדא דשם הוא להתרפאות מתאוותו להעבירה ליהנות מהערוה, שזה חמור מלעבור להנצל מהריגת המאנס כדסובר בעה"מ חלוק זה לענין הנאת עצמן, שמתיר בעה"מ אף בג"ע כשמאנסין אותו לעבור שמ"מ להנאתו להתרפאות מתאוותו אוסר גם הוא בג"ע, אף שבשאר עבירות כמו שמתאוה לאכול הנבלה או לאכול ביו"כ מותר כדביאר בהגהות הב"ח שם שיטת בעל המאור עיין שם, והוא מהר"ן פסחים דף כ"ה. וחלוק זה אפשר הוא גם בתעמוד לפניו ערומה שלהתרפאות מתאוותו ליהנות בהסתכלותו בערמיותה אסור אף שאינו איסור ממש אבל ליהרג כשמאנסין אותו להסתכל בערומה כיון שאינו איסור ממש בלא נגיעה אפשר דאינו מחוייב ליהרג. ואף הרמב"ן שאינו מחלק בין להתרפאות מתאוותו

להעבירה ובין להנצל מהריגת המאנס להנאת עצמו הוא רק לענין עצם הדין שסובר בעה"מ שאין חלוק בין שאר עבירות לג'ע באונסין להנאת עצמן והוא משום דסובר דהחומר בג' עבירות אלו שגם בצנעא יהרג ולא יעבור הוא משום דבדידהו איכא דין קדוש השם אף בצנעא, וכשמאנסין להנאת עצמן ולא להעביר על דת ליכא בזה משום קדוש השם דלכן הקשה דא"כ גם כשהתאוה ליהנות מהערה יהיה מותר להתרפא כמו שמותר לאכול נבלה וביו"כ כשמתאוה כשהוא פ"נ, אלמא דג' עבירות אלו שאף בצנעא ימות ונהרג הוא מצד חומר עבירות אלו ומטעם זה אין מתרפאין לכן יש לו גם ליהרג אף שהוא מאנסו להנאתו שאין בזה משום קדוש השם מצד חומר האיסור. אבל לענין מה שאמרו ימות ולא יתרפא אף רק בעמידתה לפניו ערומה שאינו איסור ממש גם הרמב"ן אפשר יחלק שהוא רק להתרפאות מתאוה להעבירה אסור אף בזה ולא במאנסין אותו להסתכל שלא יתחייב ליהרג ע"ז שהרי הוא חלוק דמסתבר ולמה יפלוג הרמב"ן על סברא זו.

וטעם בעה"מ שאף לענין היתר דלהנאת עצמן מחלק דלהתרפאות מתאוה ליהנות ממנה שאני ואסור, נראה דכיון שבג' עבירות אלו יש ענין קדוש השם גם בצנעא ממילא מה שמתאוה ליהנות דוקא מאשה זו שהיא בעבירה דג'ע לו הוא חלול השם דמחוייב למות ולא לעבור, ול"ד לנתאוה לאכול הנבלה או ביו"כ שאף בפרהסיא מותר לו לאכול אף שבפרהסיא גם בכל עבירות יעבור ואל יהרג אלמא דהתאוה לאכול איסור אין בזה ענין חלול השם, הוא משום דהתאוה לאכול הנבלה אינו משום דהיא נבלה אלא משום דהיא בשר שהריחה ואם היה הבשר כשר היה ג"כ מתאוה לו בזה שהריחה וכ"ש ביו"כ שליכא היתר כלל ואם היה בחול היה נמי מתאוה לאכול ונמצא שלא היתה תאוה לעבור איסורין לכן אף בפרהסיא הוא ככל חולה שנדחו כל האיסורין מפני פ"נ, אבל במה שמתאוה לאשה זו דוקא שהיא ערוה עליו והיה אסור לו להתאוה לה הוא תאוה לעבור איסור וכ"ש למה שמשמע בגמ' שיש לתלות שרק מחמת שהוא איסור ומים גנובים נתאוה כ"כ עד לחלות למות מזה הוי זה גופיה חלול השם שאף בצנעא הוא בג'ע בדין חיוב קדוש השם למות ולא לעבור. והרמב"ן לא ניחא לו לחלק כיון דאפשר גם בג'ע שנזדמן שנתאוה לאשה זו לא מצד האיסור כמו באכילה.

עכ"פ ממה שאסור להתרפאות ליכא ראייה שגם יהרג באנסו אותו להסתכל בערומה. וגם לבד זה הא כשאינו מתכוין ליהנות מההסתכלות גם האיסור קיל טובא שהא בלא דרך תאוה אף בנגיעה וחבוק ונשוק ליכא הלאו ואינו לוקה כמפורש בש"ך סימן קנ"ז ס"ק י"א ומשמע לו כן גם מן הרמב"ם כ"ש שבהסתכלות שלא בדרך תאוה שהוקלש האיסור וממילא אף כשיעשה מזה קצת תאוה ודאי קיל ממסתכל לכוונה ליהנות ממנה כהא דרוצה להתרפאות בזה שימלא תאוה בהסתכלותו וא"כ אין למילף מזה שאסור להתרפאות בהסתכלות לכוונת הנאה ממנה שיהיה מחוייב ליהרג כשמסתכל שלא לכוונת הנאה אף שיוגרם מזה קצת תאוה הנאה שהוא איסור קלוש.

ועוד שהסתכלות שיהיה שייך לאיסור ג'ע הוא רק כעובדא דהתם שהאשה באה או שהובאה לזה שישתכל בערומיתה אבל מה שהוא הולך למקום שנשים נמצאות מגולות בבשרן אין זה שייך לג'ע אלא שהוא איסור אחר דמביא לידי הרהור ועובר על ונשמרת מכל דבר שהוא איסור הרהור שיש לחוש שיבא מזה להוצאת זרע לבטלה וגם לפעמים בא תיכף להוצאת זרע. והטעם דבקרא שילפינן משם איסור לשאר דברים לבד ביאה הרמב"ם שהוא מדאורייתא נאמר לא תקרבו שהוא לאו על נגיעה דרך תאוה בקירוב בשר כדכתב הרמב"ם בר"פ כ"א מא"ב כל הבא על העריות דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה אבל הסתכלות ליכא בלאו זה אלא הוא איסור אחר דנקט הרמב"ם בה"ב וליכא ע"ז מלקות אלא מכת מרדות, ואף שלא הזכיר טעם האיסור בכאן הזכיר זה שם בהכ"א באיסור להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות על הכביסה ובאיסור להסתכל בבגדי צמר של אשה שהוא מכירה שהוא שלא יבא לידי הרהור, והוא כדכתבתי שאיסור הסתכלות אף כשהיא מגולה ממקום שדרך לכסותן כמו בעומדות על הכביסה הוא משום שלא יבא לידי הרהור, וא"כ אין בזה שייכות לאיסורים דג'ע. אך אפשר אולי לומר שהאיסור דה"ב הוא ג"כ איסור קריבה אבל בלא נגיעה הוא רק מדרבנן, ועיין בהגמ"י אות א' שהביא מאדר"נ שדריש מלא תקרב גם שלא ידבר עמה דברים בטלים והוא אסמכתא אבל כיון שסמ"ך להא דלא תקרב אלמא דהוא מדרבנן מאיסורי קריבה ואם כן גם הסתכלות הוא מאיסורי קריבה מדרבנן אף שאינו נוגע בה כמו הדבור, אבל איסור זה הוא רק בכוונה ליהנות מזה ולכן כתב אפילו באצבע קטנה שהוא ממקום שהדרך להיות מגולה דכיון שנתכוין ליהנות אין לחלק בין מקום שצריך להיות מגולה למקום שדרכן לכסות. ובהכ"א איירי בלא כוונה ליהנות מ"מ אסור להסתכל במקום שדרכן להיות מכוסה אף שאין בזה ענין קריבה מחשש שלא יבא לידי הרהור, וכן איסור להסתכל בבגדי צבעונין אין שייך קריבה רק שאסור מצד הרהור. ואיכא לפ"ז בהסתכלות במקומות שדרכן לכסות בכוונה ליהנות ב' איסורין אחד מצד קריבות ואחד מצד הרהור, ובמקומות שדרכן לגלות בכוונה ליהנות רק איסור קריבה, ובלא כוונה ליהנות יהיה אסור רק במקום שדרכן לכסות ורק מצד חשש הרהור. וכן משמע לכאורה מהרמב"ם. אבל הא בע"ז דף כ' דריש מונשמרת מכל דבר רע הא דאסור להסתכל בנשים שהוא איסור מצד הרהור, ואם הוא כפשוטו הלשון שאף במקומות המגולין איירי ונוקים בכוונה ליהנות דרך בזה אסורי הרמב"ם וש"ע והא דמקשה על רשב"ג ולא תירץ שרשב"ג לא נתכוין ליהנות משום דכיון שהתפעל לרשב"ג מיופיה עד שאמר עליה מה רבו מעשיך ה' נחשב על הנאה כדכתבתי בספרי אגרות משה סימן מ' ברא"ח עיין שם, הרי להרמב"ם למה שמשמע הוא מצד איסור קריבה ולא מצד איסור ונשמרת, ואם נוקים שאיירי הברייתא במקומות שדרכן לכסות ובלא כוונה ליהנות שאסור רק משום הרהור יקשה מה הוקשה לו על רשב"ג יתיר דהיה במקומות שדרכן להיות מגולות ואף שנימא שנחשב בהא דרשב"ג כנהנה כדכתבתי לא ה"ל להקשות מברייתא זו דהאיסור הוא משום הרהור שהוא רק במקומות שדרכן לכסות ולכן צריך לומר דבכל הסתכלות ליכא איסור קריבה אלא איסור ונשמרת מצד איסור הרהור, בין במכוין ליהנות שאסור אף במקומות המגולין, בין במקומות שדרכן לכסות שאסור בכל אופן אף בלא מתכוין ליהנות, דאיסור קריבה הוא רק בנגיעה. ומה שחלקן הרמב"ם בשתי הלכות הוא משום דיש חלוק ביניהם לענין מכת מרדות שסובר הרמב"ם שהוא רק בנתכוין ליהנות שדין זה נקט בה"ב והוא אף במקומות הגלויים ובהכ"א נקט הדין שאסור להסתכל בשעה שהן עומדות על הכביסה שהוא במקומות שדרכן לכסות שאיירי בלא מתכוין ליהנות, דבמתכוין הא אסור אפילו במקומות המגולין, ובדין זה ליכא מכת מרדות. ואף שאיסור דתרוייהו הוא משום ונשמרת שלא יבא לידי הרהור, מ"מ יש חלוק ביניהם לענין מכת מרדות משום דלא מצוי כ"כ שיבוא לידי הרהור בלא מתכוין ליהנות לכן סובר הרמב"ם מסברא דאין באיסור זה מכת מרדות, וכן לא כתב בה"כ באיסור הסתכלות בבהמה וחיה ועוף בשעה שהמזדקקין זכר לנקבה שאיכא מכת מרדות משום דג"כ הוא שלא ליהנות לכן לא מצוי כ"כ שיבא לידי הרהור וליכא מכת מרדות. וגם נראה דהרמב"ם למד זה מגמ' דסנהדרין דף כ"ו בחשוד על העריות שא"ר ששת ארבעין בכתפיה שרש"י ותוס' פירשו שאיירי בעבור איסור זנות משאכל לא היתה התראה או גם בלא עדים והמלקות הוא משום לא טובה השמועה, אבל הרמב"ם לא נראה לו פירוש זה דסובר דלכו"ע פסול כשבא על הערוה כדסברי כן ברא"ש ובעה"מ, וגם לא יפרש שהוא בעבר על חבוק ונשוק כדמפרש לדידיה הכ"מ דהא מאותו הטעם עצמו דלא ניחא לפרש בבא על הערוה משום דאין לחלק בהעבירות שפוסלין בין עריות דיצרו תוקפו לשאר עבירות כדכתב הרא"ש דדוחק הוא לחלק ובעה"מ כתב דבבועל את הערוה אפי' ר"נ מודה דהא רע לשמים ורע לבריות הוא, וברור שאין כוונתו רע לבריות כפשוטו שהרי פוסל אף בבא על הערוה מרצונה הטוב אלא כוונתו דיש לזה דין רע לבריות דהוא עד דחמס כדמצינו באוכל נבלות לתיאבון שאף לרבא פסול כדפרש"י בדף כ"ז דכיון דמשום ממון קעביד דהא שכחא בזול טפי מדהיתרא ה"ל כרשע דחמס, וה"ה כשגם הנבלה ביוקר אבל לא היה שם בקרוב בשר כשר דהא לא מחלק לרבא לומר שמכשיר אף באוכל נבלות לתיאבון אם הוא לתיאבון אחר שלא בשביל הזול דממון אלא משמע דכל תאוה דינו כעובר בשביל תאוה הממון שהרי בשביל תאוה חזינן שחשוד לעבור עבירה ולכן חשוד נמי לתאוה ממון למישקל שוחדא ואסהודי שיקרא. וא"כ גם בעובר בשביל תאוה זנות נמי הוא כרשע דחמס והוי ממילא דינו כרע לבריות אף שבעל ברצונה כיון דחזינן דעובר בשביל תאוה על איסורין וזהו כוונת בעה"מ ברע

לבריות שכתב ולא נראה לו לחלק בסברא בעלמא דיצרו תוקפו יותר בעריות להכשיר בפסול דאורייתא, ואם כן להרמב"ם שגם חבוק ונשוק הוא לאו שלוקין עליה מדאורייתא שזהו הרשע שפסלה תורה לעדות כמפורש ברמב"ם פ"י מעדות ה"ב, נמי אין לחלק מצד יצרו תוקפו משאר עבירות כיון שעכ"פ נקרא רשע בתורה ככל מחוייב מלקות שגם עליו נאמר והיה אם בן הכות הרשע, ולכן פי' הכ"מ להרמב"ם צע"ג שאין מקום לחלק להרמב"ם בין בא על הערוה לחבוק ונשוק לענין עדות. ולכן מפרש הרמב"ם ארבעין בכתפיה שהוא מכת מרדות כדפירושו הם אבל לא מצד לא טובה השמועה שבשביל זה לא מסתבר לו שיפסל לעדות אף לר' ששת וכ"ש שלא היה מקשה על ר"נ מזה כיון שאפשר לא עשה כלום אף שרגיל וגם בהם אלא שאיירי בראינו דברים האלו שחושב הרמב"ם שהוא מסתכל בנשים בכונה ליהנות מזה והוא קורץ בידי ורומז בעיניו להן להנאתו שע"ז איכא מכת מרדות על דבר שעשה ממש ולכן סובר ר' ששת שנפסל מדרבנן לעדות כעל כל איסור מדרבנן שחייבין מכת מרדות שנפסלין מדרבנן כדא"ר ברמב"ם שם ה"ג, ור"נ מחלק בפסול דרבנן מצד הסברא דיצרו תוקפו דבפסול דרבנן שייך לסמוך על סברא זו וכיון שהמכת מרדות מצינו רק בחשוד על העריות ששייך רק בנתכין ליהנות מהעריות בדברים שעשה אמרין דהוא דוקא, ולא כשהי' בלא מתכוין ליהנות כהא דמסתכל בשעה שעומדות על הכביסה ומסתכל בבגדי צמר שאיירי בהכ"א, אף שהוא ג"כ אסור מטעם אותו האיסור עצמו, סובר הרמב"ם שליכא בזה מכת מרדות ואף לר' ששת יהיה כשר לעדות.

ע"כ איסור הסתכלות הוא מצד ונשמרת שלא יבוא לידי הרהור אף במקומות שדרך לכסות וכן משמע מש"ע אה"ע סימן כ"א שכתב שני הדינים שבשתי ההלכות בדין אחד בסעיף א'. וכיון שהוא דין הרהור מקרא דונשמרת אינם בכלל דין ג"ע שיהיה בהם דין יהרג ואל יעבור, דאף בשביל הוצאת זרע ממש לא מצינו דיהיה בדין יהרג ולא יעבור ובפירוש איתא בסדור ריעב"ץ בחלק מלון מדור ד' סעיף ל"ב דאם א"א לו להחזיק הזרע אם לא יכניס עצמו בסכנה אינו מחוייב ולא רשאי להמית עצמו בשביל כך, ואף מה שמסיק אכן העושה במזיד ודאי צריך למסור עצמו על כך ועליו א"ר טרפון בנדה דף י"ג מוטב תבקע כרסו, אין לפרש כפשוטו שצריך למסור נפשו דמ"ש משבת וכל האיסורין שאף אם במזיד הביא עצמו שיהיה בסכנה בלא חלול שבת ועבירת שאר איסורין מחללין עליו שבת ועובר האיסורין ואין חלוק לדינא אם באונס בא לזה או במזיד שעכ"פ כיון שעתה הוא מסוכן יש לו דין היתר דפ"נ אף שודאי יענש ע"ז בד"ש על שהביא עצמו לזה, וכן הוא גם בהוצאת זרע דכיון שהוא כולל עבירות שיעבור ואל יהרג הוא גם לא יענש עצמו במזיד להוצאת זרע שאינו רשאי להמית עצמו אף שיענש בד"ש ור"ט שאמר תבקע כרסו פשוט שאינו במקום סכנה אלא שיסבול מזה יסורין עד שיתרפא, ואף זה משמע שאין הלכה כמותו שלא הביאוהו הרמב"ם והש"ע ומותר להוציא הקוץ אף שלא במקום סכנה ואף בגרם לזה. (וכוונת הריעב"ץ הוא שצריך למסור עצמו בהשתדלות גדולה על כך ואף שהוא דוחק מוכרחין לפרש כך ולכן לא כתב להמית עצמו כדכתב תחלה ולא לשון למסור נפשו אלא כתב למסור עצמו שהוא רק להשתדלות גדולה על זה). וכיון שנתבאר שאף להוצאת זרע ממש ליכא דין יהרג ואל יעבור כ"ש לאיסור הרהור מונשמרת שהוא כדי שלא יבוא להוצאת זרע שליכא דין דיהרג ואל יעבור. וממילא למה שנתבאר שאף בהביא עצמו במזיד לידי זה שיוציא לבטלה ליכא דין דיהרג יקשה לכאורה עובדא דהעלה לבו טינא שאסרו לעמוד לפניו ערומה והוא בא"א מדינא כדיוק בעה"מ, דאף שהוא להתרפאות ממה שנחלה מתאווה היה להו להתיר כיון שאין לזה דין ג"ע אלא שהוא כשאר איסורין כמו שלא הי"ל ליהרג במאנסין אותו כקושת הרמב"ן על בעה"מ לשיטתו ולמה שנתבאר דאין לזה דין ג"ע יקשה אף להרמב"ן ואין שייך חלוק להתרפאות מליהרג שכתב הר"ן והב"ח. ולכן צ"ל דלהביא אצלו האשה ערומה שישתכל בערמומיתה הוא שייך לג"ע, אף שלא יעשה יותר מהסתכלות דהרי כן עושים מגלי עריות להכנת מעשה הזנות שלהם והוא ג"כ מדברים המעמיקים בזמה ואפשר שבאופן כזה שהוא מעשה הכנה משניהם למעשה הזנות אף שהחליטו שלא יעשו מעשה הזנות ממש אלא רק מעשה הכנה הסתכלות להגדיל תאותם ולא יותר יהיה אף בהסתכלות הלאו דלא תקרבו אף בלא נגיעה כיון שיש דבר מביא לידי גילוי ערוה יותר מזה, ויותר מסתבר שעכ"פ בלא נגיעה אינו בלשון לא תקרבו שבקרא, אבל עכ"פ מעשה זמה ודאי היו שזוהו ההכנה שלהם והיו זה מאביזריהו, ולכן ודאי שאין שייך לומר שלעשות הכנה לעבירה הוא מעשה המותר מדאורייתא דיש רק לומר שעדיין לא עברו על האיסור אבל לא שעשו מעשה היתר, וברור דכשיעשה האיסור יענש בד"ש גם על ההכנות שעשה לזה אף כשלא יאסרו רבנן כמו שיש שכר גם על ההכנות לקיום מצוה אך כשלא יעשה האיסור מאיזה מניעה אף שלא מצד תשובה אולי לא יענש דיהיה רק כמו מחשבה רעה שלא נחשבה כמעשה כדאיתא בספ"ק דקידושין ולכן יש להחשיב הכנות למעשה עבירה שעושה מעשה עבירה מדאורייתא אף שעדיין לא עבר בלאו ממש, לכן אמרו חכמים שאסור לו להתרפאות מזה כמו מן העבירה עצמה. ואם היה שייך במאנסין אותו ג"כ שיהיה ההסתכלות מעשה הכנה לזנות היה מחוייב גם ליהרג אבל מסתבר שבמאנסין אותו אין זה הכנה ממילא לזנות שדבר כזה תלוי בלב וכיון שהוא באונס הריגה אין זה הכנה כלל אבל בהעלה לבו טינא שמתאווה לזנות אבל יתרפא גם בהכנות ע"י ההסתכלות זה ודאי הוא הכנה להעבירה שלכן אסרו לו. ורק לבעה"מ הקשה הרמב"ן שפיר דגם הזנות עצמה הי"ל להתיר כיון שהוא להנאת עצמן וכ"ש שהי"ל להתיר עמידתה ערומה וע"ז תירץ הר"ן והב"ח שפיר שיש חלוק בין להתיר להתרפאות מליהרג וכדבארתי מחלוקתם.

וא"כ הוא רק להביא אצלו האשה ערומה שזה הוא הכנה לזנות אבל מה שהוא הולך למקום שיושבות מגולות בשרן שהנשים לא בשביל מחשבת זמה יושבות שם כן וגם לא משימין כלל לב למה שהוא בא שם אין שייך כלל לג"ע, שאין זה מהכנות זמה כלל ועובר רק באיסור הרהור בנשים מקרא דונשמרת אף בנתכין ליהנות, וכ"ש בלא נתכין ליהנות שהוא רק באיסור דונשמרת שאין בזה דין דיהרג ואל יעבור.

ולמה שבארתי יש מקום לתרץ דברי הר"ן ע"ז דף כ"ח שכתב על תעמוד ערומה ותספר עמו מאחורי הגדר שדברים אלו אינן ג"ע ממש אלא שעובר בהן בלא תקרבו לגלות ערוה שהוא לאו דג"ע וכתב הש"ך וי"ד/ בסיומן קנ"ז סק"י שהר"ן סובר כהרמב"ם שעל קריבה איכא לאו ומלקות מה"ת ולא כרמב"ן, שתמוה מאד הא ליכא לאו ומלקות אף על הסתכלות בערומה וכ"ש על לספר עמה שליכא לאו, ועיין בגליון מהרש"א שהקשה זה וכתב קשה אטו דבור דאורייתא הוא ונשאר בקושיא, ומה שלא הקשה מתעמוד ערומה אולי משום דעכ"פ אסור מדאורייתא מקרא דונשמרת ואף שבארתי שבשביל איסור זה ליכא דין דיהרג ולא יעבור משום שאינו לאו דג"ע אולי נחית למה שכתבתי שהסתכלות באופן שהאשה באה אצלו לשם זה נחשב מג"ע, ואולי סובר כהר"י שהביא הב"ש סימן כ"א סק"ב דלהביט ביופיה הוא איסור מדאורייתא מקרא דלא תתורו ויסבור שזה ג"כ נחשב מג"ע ולכן הקשה מדבור שודאי אין בזה איסור דאורייתא אבל ודאי שקשה גם מתעמוד ערומה שהרי מפורש בר"ן שהוא מלא תקרבו וזה ליכא. ולכן אפשר שהר"ן סובר שהסתכלות כזה שהוא מעשה הכנה משניהם למעשה זנות אף שהחליטו שלא יעשו מעשה הזנות ממש יש בזה לאו דלא תקרבו כהאפשר שכתבתי, וא"כ סובר יותר דאף דבור כזה עם המתאווה לזה לזנות עמה הוא קריבה והכנה למעשה זנות משום שגם דבור של אהבה וחבה הם מדברים המכניס למעשה הזנות, דהא מסתבר שתספר עמו מאחורי הגדר הם בדברים כאלו שדברים בעלמא לא שייך שיתרפא ואף אם יתרפא לא מסתבר שיאמרו שימות ולא ידבר דברים בעלמא דמ"ש מעמידה לפניו כשהיא לבושה שמשמע שהיו מתירין לו מטעם דכיון שבזה ליכא אלא האיסור מצד כוונתו ליהנות, דהכנה לזנות ליכא בזה, הוא רק איסור דהרהור מונשמרת שאינו מחוייב למות כמו בשביל שאר איסורין וא"כ גם לדבר דברים בעלמא לא יגרע אלא שאיירי לדבר עמו דברי אהבה וחבה שהם גם הכנה לזנות כשמתכוונים לזה כהא שמתרפא מזה לכן סובר הר"ן דיש בזה משום לא תקרבו באופן ההוא דוקא. אבל אף אם לא נימא כהר"ן דיהיה בזה הלאו דלא תקרבו שפיר אמרו דאסור להתרפאות בהן אף שלאיסורי דרבנן נימא דאין לו למות כדבארתי הטעם לעיל.

והנה על הסתכלות בלא מתכוין ליהנות אף שיבא מזה לידי הרהור והנאה יש ראיות מפורשות שנדחה מפני פ"נ דהא הגמ' בסוטה דף כ"א שהוא חסיד שוטה ומבלי עולם בטבעה איתתא בנהרא ואמר לאו אורח ארעא לאיסתכלי בה ולאצולה, וברור שאף אם ברי לו שיבא לידי הרהור מחוייב לאצולה וברור שאין חלוק בין אצולי נפשיה לאצולי אחרים, דבהג' דברים אסור לעבור אף בשביל אצולי אחרים, אלא ודאי שזה לא הו' מאיסורי ג"ע כיון שרק מדין הרהור הוא האיסור, ואף שמחוייב גם ליגע בה ולחבקה בידיו אף שהנגיעה בגופה הוא מלאו דקריבה שהוא לאו דג"ע, נראה פשוט משום דעצם הנגיעה והחבוק אינו משום חבה והאיסור דחבוק ונשוק וכל נגיעה הוא רק כשעושה דרך תאוה, ואף שידע בנפשו שכשיגע בה ויחבקה בידיו להוציאה מן הנהר יתכוין גם ליהנות ממנה, אין להחשיב איסור זה על מעשה הנגיעה והחבוק שעושה כיון שהמעשה ודאי אינו דרך תאוה כיון דאף מי שאין לו שום תאוה היה עושה זה והו' האיסור רק הנאה שבלב שיש לו מזה ממילא אין ע"ז איסור קריבה אלא איסור הרהור מקרא דונשמרת שזה נדחה מפני פ"נ.

וגדולה מזה מצינו בב"ב דף נ"ז שאמר ר"ח בר אבא על קרא דועוצם עיניו מראות ברע זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה ומקשה ה"ד אי דאיכא דרכא אחריתא רשע הוא פרשב"ם ואף על פי שעוצם עיניו שלא הי"ל לקרב אלא להרחיק מן העבירה, אי דליכא דרכא אחריתא אנוס הוא פרשב"ם אנוס הוא אם מסתכל דרך הליכתו ואונס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב להעצים עיניו עיין שם ולכאורה נהי דליכא דרכא אחריתא אינו אנוס דהרי אפשר לו שלא לילך כלל לשם ואף שצריך לילך לשם לפרנסתו ולעבודתו ולשאר צרכיו מה בכך הא אנוס ממון אינו אנוס לדחות איסורין. ולכן צריך לומר דכיון דהאיסור הוא רק משום חשש שיבוא לידי הרהור רשאי לסמוך על עצמו שיסיח דעתו מהן ולא יהרהר מחמת שיסתכל בהן כשיש לו צורך ללכת שם לצרכי פרנסתו וכדומה ואינו מחוייב לחשוש ע"ז ביותר ולהפסיד ממנו ולמנוע משאר צרכיו, ורק כשאין לו צורך לעבור כאן כגון באיכא דרכא אחריתא וה"ה כשאין לו צורך לילך שם דהולך רק לטייל שאף בליכא דרכא אחריתא הוא אסור לסמוך על עצמו שיסיח דעתו דהא זהו האיסור ונשמרת שלא יסמוך על עצמו לומר שלא יהרהר אבל במקום צורך רשאי לסמוך שלא יהרהר. ומכיון שרשאי לילך ולא לחוש להרהור דבל"ז היה אסור לילך אף להעצים עיניו שיש עדיין לחוש להרהור א"כ אין לו להעצים עיניו דהרי אנוס הוא להסתכל דרך הליכתו ואונס זה הא סגי שיפטריה רחמנא מאיסור לסמוך על עצמו דסובר דלענין הרהור אין חלוק בין עוצם עיניו ללא עוצם כיון שיודע שהן מגולות במקום המכוסה ובשביל זה עצם עיניו ומתרחץ דאפ"ה מיבעי ליה למינס כשאפשר לו מדרך חסידות כדפרשב"ם, והטעם אולי בשביל זה יהיה טרוד שלא להרהר וגם אולי הראיה ממש יגרום גם להסתכל ביותר. עכ"פ חזינון שאף בשביל הפסד ממון ושאר צרכים שצריך לעשות רשאי לילך למקום שמגלות השוק והזרועות שהם מקומות שדרכן לכסות אף שיהיה מוכרח להסתכל, ואף כשלא יוכל לעצום עיניו אף לבעלי נפש, וכשיכול לעצום עיניו מדינא אינו מחוייב כיון שהוא דבר קשה לפניו ורק ממדת חסידות יש לו למינס נפשו ולעצום עיניו.

והנה מדסתם בגמ' משמע יותר שאף שלא בטוח שלא יבוא להרהור נמי מותר לילך בליכא דרכא אחריתא לעשות צורך פרנסתו ושאר צרכיו, מטעם שאיסור הרהור אינו מצד עצמו אלא כדי שלא יבוא לידי טומאה בלילה שלא ברור הדבר שיבוא לידי טומאה אלא שיש לו לחוש לזה לכן לא מחוייב למנוע מצרכיו ולהפסיד פרנסתו בשביל הספק. אבל לא מסתבר להקל כ"כ דכיון שהקרא אסור להרהר מצד ספק זה הרי נמצא שהרהור הוא כבר איסור בעצם וממילא כיון שיודע שא"א לו בלא הרהור איך יהיה מותר לו לעבור על איסור שבתורה בשביל פרנסתו וצורכו בלא פ"נ, אך אולי כיון שבקרא נאמר הטעם דשמירה משום שיבוא מזה לדבר רע הוא כנאמר שאינו איסור ברור ולכן צ"ע לדינא במי שלא בטוח שלא יבא להרהר. אבל במי שסובר שיותר נוטה שלא יבוא בה לידי הרהור מותר לילך לפרנסתו ולשאר צרכיו בליכא דרכא אחריתא במקום שיושבנות הנשים מגולות בשון שדרכן לכסות. וכן אם צריך לרפואה להיות אצל הים נמי אם סובר שלא יבוא לידי הרהור מותר להיות שם אם אינו מוצא מקום ושעות שאין שם נשים ואם אינו בטוח צ"ע לדינא. וברחובות שבעוה"ר הולכות פרוצות הרבה שהוא דבר שא"א לאיסור, צריך להשתדל בכל האפשר שלא להסתכל והעיקר להסיח דעתו מכל הרהור. ומסתבר שברחובות הוא דבר נקל להסיח דעתו משום שטרוד בהליכתו שלא יזק ולא יזיק אבל בכל אופן א"א לאיסור דבר שאין יכולין לעמוד בה.

ובדבר שראית שיש מקילין אף מיראי ה' ליתן יד לאשה כשהיא מושיטה אולי סוברין דאין זה דרך חבה ותאוה אבל למעשה קשה לסמוך ע"ז. והנני ידירו מוקירו, משה פיינשטיין

"בעבדיתיה טריד"

1. **עבודה זרה, דף כ':** "ולטעמיק, הא דאמר רב יהודה: מין במינו מותר להכניס כמכחול בשפופרת, הא קא מסתכל! אלא בעבדיתיה טריד, ה"נ בעבדיתיה טריד".
2. **רמב"ם איסורי ביאה, כ"א כ':** "ומותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול בשפופרת מפני שהן עסוקין במלאכתן לא יבואו לידי הרהור".
3. **שולחן ערוך יורה דעה, קצ"ה י"ז:** אם בעלה רופא, אסור למשש לה הדפק. הגה: ולפי מה שכתבתי דנוהגין היתר אם צריכה אליו דמשמש לה, כ"ש דמותר למשש לה הדפק אם אין רופא אחר וצריכה אליו ויש סכנה בחליה".
4. **ש"ך שם:** "ודאי אף להרמב"ם ליכא איסור דאורייתא אלא כשעושה כן דרך תאוה וחיבת ביאה כמש"ל סי' קנ"ז ס"ק י' מה שאין כן הכא וכן המנהג פשוט שרופאים ישראלים ממששים הדפק של אשה אפילו אשת איש או עובדת כוכבים אף על פי שיש רופאים אחרים עובדי כוכבים וכן עושים שאר מיני משמושים ע"פ דרכי הרפואה אלא הדבר פשוט".
5. **קידושין, דף פ"ב:** "כל שעסקו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים".
6. **רא"ש שם, סימן כ"ז:** "ור"ח ז"ל פי' כל שעסקו עם הנשים אף על פי שנושא ונותן תמיד עמהן לא יתייחד עמהם. משמע שרוצה לומר אף על פי שהיה ראוי להתיר לו יותר משום דבעבדיתיה טריד או משום דאינו יכול ליזהר אפ"ה אסור".
7. **תענית, דף כ"א:** "אבא אומנא הוה אתי ליה שלמא ממתיתבתא דרקיעא כל יומא ... ומאי הוה עובדיה דאבא אומנא? דכי הוה עביד מילתא הוה מחית גברי לחוד ונשי לחוד, ואית ליה לבושא דאית ביה קרנא דהוות בזיעא כי כוסילתא. כי הוות אתיא ליה איתתא הוה מלביש לה, כי היכי דלא ניסתכל בה".
8. **שו"ת אגרות משה, יורה דעה ג' נ"ד:** "וכל ההיתר הוא משום דאין עושים דרך תאוה וחיבת ביאה אלא לצורך אחר, ומצד הרהור בעבדיתיה טריד, וגם אולי מסלק זה גם הא דאף שלא בדרך תאוה וחיבת ביאה נמי מסתבר שאיכא איסור דרבנן ... וא"כ צריך לומר

שמה שמסיק הש"ך אחר שכתב שליכא איסור דאורייתא אלא בדרך חיבת ביאה וכן המנהג פשוט שרופאים ישראלים ממשמשים הדפק של אשה ואפילו א"א או נכרית אף על פי שיש רופאים עכ"ם וכן עושים שאר מיני משמושים ע"פ דרכי הרפואה, שמה שמותר להו אף מדרבנן הוא משום דבעבידתיהו טרידי מועיל לסלק איסור זה ... ועיין בתענית בעובדא דאבא אומנא דלא סמך על הא דבעבידתיה טרידי והיה מקיז דם לנשים באופן שלא היה מסתכל בה ולא נוגע בה, ואף שהוא מדת חסידות מ"מ אם לא היה שום חשש לא היה שייך מדת חסידות בזה, ולא היה זוכה בשביל חומרת דבר שאין לזה טעם וצורך למישר ליה שלמא ממתבתא דרקיעא כל יומא ...".

9. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן סב

א. בדבר מקומות רחיצה לנשים שהשומר להציל כשח"ו אירע שאשה אחת מן הרוחצות נטבעת וצריך להצילה הוא איש, אם רשאה אשה שומרת דת לרחוץ שם, הנה מכיון שהמקום קבוע לרחיצת נשים הוא כמו בביתה ואין בזה משום פריצות בשביל אחד שנמצא שם שלא לכוונת פריצות אלא לכוונת מלאכתו והוא בשעה שהרבה נשים רוחצות שם שלא שייך איסור יחוד אף לפרוצים, וגם שברור שיענש ע"ז על שעסק בתאורתיו שע"ז לא היה שייך שיעשה מלאכתו לראות אם ח"ו יש צורך הצלה, וגם הוא יירא מלעסוק בזה דשמא יארע אז אחת שטובעת ולא ידע להצילה שאז ודאי יגלו כל הנשים שהיה זה משום שעסק בתאורתיו ולא במלאכת הצלה ששכרוהו ע"ז וידינוהו בדיני מלכות כרוצח שלכן ליכא איסור ממש, אבל מ"מ נשים יראות השם ובפרט נשי ת"ח אין להן לרחוץ שם ובעליהן הת"ח יש להם להקפיד ולמונען מזה אם אפשר לפניו כי יש לחוש שמא נתן עיניו בה וישתדל לבא לביתה בשעה שאין בעלה בבית ויפתנה או יאנסה, ואף שהוא חשש רחוק ראוי לת"ח לחוש לזה קצת כשאפשר באופן שלום.

10. שו"ת עשה לך רב, א' ס"ח: "שאלה: הנני חובש בצה"ל, וחלק מתפקידי הוא להזריק זריקות. במקרה שאין חובשות או אחיות אשר הן נותנות זריקות לבנות, ויש צורך בהזרקת זריקה לבת (שלא לצורך פיקוח נפש) במקומות המכוסים, והיא פונה אלי בבקשה להזריק לה. האם צריך אני להפנותה לחובש אשר איננו דתי.

תשובה: חושש אתה כנראה להרהורי עבירה, ואולי אף לתוצאה חמורה מכך. ובאמת שהרהורי עבירה אסורים מן התורה ... מן הראוי להקפיד שתמיד תהינה במרפאות צה"ל אחיות או חובשות, כשם שגם בחיים האזרחיים יש להקפיד במדת האפשר שרופאות תטפלנה בנשים ולא רופאים. אלא שאם כבר נזדמן מקרה כזה שאין במרפאה אחיות או חובשות, ואם תסרב אתה להזריק לחיילת זריקה, הרי שהיא תפנה בהכרח לחובש לא - דתי נראה לי שטוב יותר שאתה תזריק לה הזריקה. בראש וראשונה שבמקרה כזה חשש הרהור נדחה קצת, וכך נראה מאותה סוגיא בגמרא לגבי ענין אחר הקשור בהרהור, שאמרו שם "אומן בעבידתיה טריד", וגם בנדון שלנו הרי אתה עוסק במלאכתך והיא אחראית ביותר והרהור נדחה. זאת ועוד, נראה לי שעדיף שאדם דתי יעשה זאת מאשר לא דתי ... מעתה, אדם הפרוץ בהרהורי עבירה, אף כאשר עוסק בהגשת עזרה רפואית, אם ירהר בעבירה, לאיסור תחשב לו. לכן עדיף שאתה כאדם דתי תזריק לה הזריקה. אלא שרצוני להזהירך שמא ח"ו מתוך התרגשותך היתירה מחשש הרהורי עבירה, תכשל בביצוע המשימה העיקרית של הזריקה, ולא תעשנה בזהירות הראויה, ותגרום ח"ו לנזק בריאותי לחיילת. ולכן אם תאמוד עצמך שזה לא ישפיע עליך במאומה, ולא תתבלבל במילוי תפקידך הרפואי, רצוי יותר שאתה תעשה הזריקה, וה' יסייע בידך ונשמרת מכל דבר רע, וכדברי רבותינו (שבת ק"ד. ועוד) הבא ליטהר מסייעין אותו".

11. שו"ת עשה לך רב, ט' כ"ז: "... בראש וראשונה יש להניח בפשיטות, שאותה אשה לא היתה בחינת חולה שיש בו סכנה, שלגבי הכל דחוי, וספק פיקוח - נפש דוחה כל התורה כולה. ופשוט שאם היתה נשקפת לה סכנה היה צריך להריצה מיד לבית - חולים. ולכן הרי היא בחינת חולה שאין בו סכנה. ובמקרה כזה יש לאיש לבקר אצל רופא ואשה אצל רופאה והוא מדרכי הצניעות לבד, ולא מכח הדין, משום ד"אומן בעבידתיה טריד", אבל כשלא מדובר ברופא, ודאי שיש חשש הרהור, והרהורי עבירה אסורים מן התורה. מעתה, אותה אשה שבטנה כאבה לה ודאי שיכולה היתה לקבל טיפול רפואי גם בידי רופא - איש ואין בכך חשש, אף שעדיף רופאה - אשה אם היתה מצויה במקום, אבל מה שכתבת "שאם אותו אדם היה עושה לה עיסוי בבטנה היתה נרפאת" זאת לא אדע מנין לך, וכי כל כאב - בטן נרפא ע"י עיסוי, ואיך נתיר לסתם אדם דבר זה שיש בו הרהורי עבירה ואין כל בטחון שיעזור לה. ולגבי עיסוי עצמו, במדה והוא נעשה עפ"י הוראת רופא, נראה לי שאם המעסה הוא פיזיותרפיסט מומחה למקצועו ובהשגחה רפואית, במוסד רפואי מכובד, ואין במקום אשה - מעסה והדבר נחוץ, יש להתיר ככל טפול רפואי דאומן בעבידתיה טריד. אבל טפול שיגרתי של עיסוי הנחוץ לבריאותו של אדם, שלא באופן דחוף, צריך להעשות ע"י איש לאיש ואשה לאשה, וזה פשוט וברור".